

Ταξίδι χωρίς επιστροφή, Διδώ Σωτηρίου

Θεματικά κέντρα: 1. Ο ξεριζωμός του Μικρασιατικού Ελληνισμού από τις εστίες του το 1922 2. Το αντιπολεμικό κλίμα 3. Η συμπεριφορά των ανθρώπων στις κρίσιμες στιγμές της ζωής του.

Ιστορικό πλαίσιο

Ο Μικρασιατικός πόλεμος (1919-1922) είχε ως αποτέλεσμα το βίαιο εκπατρισμό των ελληνικών πληθυσμών από τις πατρογονικές τους εστίες. Ο τουρκικός στρατός όταν μπήκε στη Σμύρνη (Αύγουστος 1922), προέβη σε βιαιότητες (ληλασίες, σφαγές) εναντίον του ελληνικού στοιχείου. Οι Έλληνες που είχαν απομείνει στη Σμύρνη προσπαθούσαν να διαφύγουν με κάθε μέσο από το λιμάνι. Όσοι τελικά διασώθηκαν κατέφυγαν ως πρόσφυγες στην Ελλάδα. Τον Ιούλιο του 1923 υπογράφηκε η συνθήκη της Λοζάνης με την οποία επισημοποιήθηκε η κυριαρχία της Τουρκίας στην Ανατολική Θράκη και στη Μικρά Ασία. Με την σύμβαση ανταλλαγής πληθυσμών Ελλάδας - Τουρκίας οι ελπίδες των προσφύγων για επιστροφή στις πατρογονικές τους εστίες χάθηκαν οριστικά.

Θέμα αποσπάσματος: Οι αντιδράσεις μιας οικογένειας Ελλήνων που ζει στη Σμύρνη λίγο πριν από την πυρπόληση της Σμύρνης και τον ξεριζωμό των Ελλήνων.

Χρόνος: καλοκαίρι 1922

Τόπος: Μπουτζάς (προάστιο της Σμύρνης) και Σμύρνη

Πρόσωπα: Διαφορετικοί ανθρώπινοι τύποι με διαφορετικές αντιδράσεις αλλά κοινή μοίρα, του πρόσφυγα.

Θείος Γιάγκος: ώριμος, συνειδητοποιημένος, οικογενειάρχης, ψύχραιμος, λογικός, στηρίζει τη γυναίκα του, φροντίζει τη δουλειά του.

Θεία Ερμιόνη: ευαίσθητη, τaráζεται, αγαπά τον άντρα της, απελπίζεται αλλά συνέρχεται, προσπαθεί να λειτουργήσει λογικά, γενναιόδωρη προς την ανιψιά.

Αλίκη: ευαίσθητη, αναγνωρίζει την αγάπη της θείας, συγκινείται, εξωτερικεύει την αγάπη της, με παιδική αγνότητα, φιλόδοξα αισθήματα, ονειρεύεται έναν ειρηνικό κόσμο, αρκετά ώριμη, με ανησυχίες και αγωνία για το μέλλον. Έχει ψυχολογικές μεταπτώσεις, αρχικά ανησυχεί με τις άσχημες ειδήσεις, αγανακτεί και προβληματίζεται με τον παραλογισμό του πολέμου, όταν βλέπει τους γονείς της παίρνει θάρρος, λέει τα νέα της φυγής και θλίβεται, από τον πατέρα παίρνει λίγη ελπίδα, τέλος κυριαρχεί ο φόβος, ανασφάλεια, μελαγχολία, πόνος.

Πατέρας Αλίκης: με υπέρμετρη αισιοδοξία, αδικαιολόγητη, αμεριμνησία, δεν εκτιμά την κρισιμότητα των συνθηκών.

Μητέρα Αλίκης: χωρίς υπέρμετρη αισιοδοξία, ανήσυχη, με φόβο, δεν έχει απόλυτη εμπιστοσύνη στον άντρα της.

Αδέρφια: αισιόδοξα, χαρούμενα.

Αξιωματικοί του Ελ. Στρατού: επιπόλαιοι.

Αντιπολεμικό κλίμα: Φαίνεται από την ταραχή, οργή της Αλίκης που αδυνατεί να συλλάβει τον παραλογισμό του πολέμου, του ξεριζωμού, την καλλιέργεια της έχθρας, τη δυστυχία να μη μπορούν οι άνθρωποι να συμβιώσουν.

Περιγραφή τοπίου (Σ' όλη τη διαδρομή..... ν' αγαπούνε): εντείνει την αγωνία, αποτελεί επιβράδυνση. Ακόμη η ήρεμη ειρηνική ζωή έρχεται σε αντίθεση με την αναταραχή του πολέμου. Τελικά μέσα από τις ποικίλες αντιθέσεις προβάλλει η αισιόδοξη πλευρά της ζωής, με τον επικείμενο εγκλιματισμό του ανθρώπου στα νέα δεδομένα.

Αποτελέσματα πολέμου γενικά: βίαιος εκπατρισμός, ξενιτιά, εγκατάλειψη σπιτιών, πατρίδων, περιουσιών, αποχωρισμοί, σφαγές, λεηλασίες, καταστροφές, φόβος, ανασφάλεια, ψυχικά τραύματα.

Αφηγητής: η Αλίκη, συμμετέχει στα γεγονότα, εσωτερικός, δραματοποιημένος, με εσωτερική εστίαση, αφηγείται σε α' πρόσωπο. Στην πραγματικότητα η συγγραφέας εκφράζει προσωπικά της βιώματα.

Αφηγηματικοί τρόποι: Αφήγηση: χρονολογική, υπάρχει αναδρομική αφήγηση στο σημείο που η αφηγήτρια σκέφτεται « όταν μ' έστειλαν μακριά από το σπίτι μου..... στην καρδιά»

Περιγραφή: του ήρεμου τοπίου της Σμύρνης

Διάλογος: σε αρκετά σημεία, δίνει ζωντάνια και παραστατικότητα στο κείμενο.

Γλώσσα: απλή δημοτική με λίγους μικρασιάτικους ιδιωτισμούς (σουλήνες).

Ύφος: απλό, με συναισθηματική φόρτιση, παραστατικό, με μικρές προτάσεις.

Ερωτήσεις

1. Να χωρίσετε το κείμενο σε ενότητες και να δώσετε έναν τίτλο στην καθεμία.
2. Να παρουσιάσετε και να χαρακτηρίσετε την αφηγήτρια.
3. Πώς αντιδρούν τα πρόσωπα του συγγενικού περιβάλλοντος της αφηγήτριας, όταν ακούν ότι πρέπει να φύγουν από τα σπίτια τους; Πού οφείλεται η διαφορά στις αντιδράσεις τους;
4. Ποια αντιφατικά συναισθήματα και απορίες κατακλύζουν την ηρωίδα;
5. Γράψτε μία παράγραφο όπου θα παρουσιάζετε τα δεινά του πολέμου.
6. Σχολιάστε τη γλώσσα και το ύφος του κειμένου.
7. Ποιον τύπο αφηγητή συναντάμε στο κείμενο;
8. Να βρείτε σχήματα λόγου στο κείμενο.
9. Ποιες αφηγηματικές τεχνικές συναντάμε στο κείμενο;
10. Στο κείμενο περιγράφεται το τοπίο και σκηνές της ειρηνικής ζωής. Ποιες σκέψεις και συναισθήματα δημιουργούν στον αναγνώστη;